

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

Актуальність теми дослідження сьогодні розвиток галузі філософії науки і техніки набув стрімкого розвитку, що дуже логічно, оскільки людство, перебуває на хвилі технологічного буму. Проблема науково-технічного прогресу останнім часом постійно є предметом філософських дискусій. Мета: осмислити проблеми науково-технічного прогресу в контексті філософії, тобто розглянути витoki і сутність науково-технічної революції, її впливу на суспільство, глобальних проблем сучасності, їх змісту та розвитку. Для висвітлення поставленої мети ми ставимо наступні завдання: розглянути поняття «НТР» і «НТП»; розглянути як формувалась філософія науки і техніки; охарактеризувати проблему «Людина – техніка». Філософське осмислення проблем науки і техніки - це один із напрямів філософування, характерний для ХХ ст. Зрозуміло, що поява його викликана передусім надзвичайно широким розповсюдженням техніки та технічних засобів саме у цьому столітті, а також всеосяжним впливом науки і техніки на усі сторони життя суспільства. Науково-технічний прогрес - це поступальний рух науки і техніки, еволюційний розвиток усіх елементів продуктивних сил суспільного виробництва, результатом якого є послідовне вдосконалення техніки, технології та організації виробництва, підвищення його ефективності. Ідея науково-технічного прогресу, починаючи з епохи Відродження, вкорінювалася у свідомості людства [1]. Сучасний етап НТП прийнято називати науково-технічною революцією (НТР). На думку вчених, науково-технічна революція бере початок у середині 50-х років ХХ ст. з упровадженням комплексної механізації, з космізацією, появою електронно-обчислювальних машин. Проявом науково-технічної революції є докорінна перебудова всієї технічної і технологічної основи виробництва, його організації й управління, які здійснюються на базі практичного використання фундаментальних відкриттів сучасної науки [2]. Основи філософського осмислення техніки були закладені німецьким ученим Ернестом Каппом, він у 1877 р. випустив книгу «Основні лінії філософії техніки». Природно, що й наука виникає і розвивається у зв'язку із розвитком техніки. Філософія науки склалася як окрема галузь знань півтора століття тому. Проблематика її визначається аналізом науки як реальності, що існує за власними специфічними законами: узагальнення уявлень філософії щодо проблем взаємозв'язку науки й суспільства; з'ясування взаємозв'язку науки й суспільства. Критичних висловів щодо науково-технічного прогресу можна навести скільки завгодно, як відомо, будь-який прогрес водночас супроводжується і певним регресом, оскільки розвиток і розквіт одних явищ завжди здійснюється за рахунок інших, тому рух відбувається в обидва боки, а от вибір напрямку - це вже справа людей. Керуючись насамперед утилітарними інтересами і прагматичними цілями, людина безцеремонно втиснулася в природне середовище, не задумуючись над наслідками цього вторгнення, і засліплена прагматичними міркуваннями і цілями. За висловом М. Хайдеггера, «природа стала лише гігантською бензоколонкою, джерелом енергії для сучасної техніки і промисловості [3]. Багато західних філософів бачать резерви гуманізації техніки в розгортанні самого технічного прогресу. Вони переконані в тому, що чергова хвиля культурних нововведень усуне внутрішні протиріччя і колізії цього процесу та забезпечить гармонію людини із світом. Ідея технічних мутацій, що роблять багатомірний вплив на соціальний процес, давно вже одержала визнання в філософії і соціології. Найбільше послідовно її розвивають Д. Белл, Дж. Грант, О. Тоффлер. На думку О.Тоффлера, розвиток науки і техніки здійснюється стрибками, а точніше, хвилями. Розглядаючи історію як безупинний хвильовий рух, О.Тоффлер аналізує особливості прийдешнього світу, економічним кістяком якого стане, на його думку, електроніка й ЕОМ, космічне виробництво, використання глибин океану і біоіндустрія [4]. У до індустріальному суспільстві, на думку Белла, життя було грою між людиною і природою, у якій люди взаємодіяли з природним середовищем. В індустріальному суспільстві робота - це гра між

людиною і штучним середовищем, де люди закриті машинами, що роблять товари. У «інформаційному суспільстві» робота стає насамперед грою людини з людиною. Таким чином, природа усувається з рамок трудового та повсякденного життя [5]. Ніколи раніше людина не мала таких потужних важелів, щоб бути здатною знищити життя у певній частині екологічної системи і навіть у глобальному вимірі. Також філософія техніки зосереджується на таких проблемах, як наслідки застосування комп'ютерів, зокрема, можливість створення штучного інтелекту. У цій сфері виділяють певні напрями. Передусім, це праці про соціальні наслідки комп'ютеризації. Сьогоднішня філософія техніки, що розуміється як філософія, людини, наполягає на тому, що скоріше техніка повинна бути підлегла людському імперативу, ніж людина підлегла імперативу технічному. Вступ людини в супертехнічне століття не залишає більш відкритої дороги «назад до природи». Як надмірне захоплення технікою, так і відмова від неї однаково відпадають. Мудрість лежить у дотриманні міри, в орієнтації на середній шлях, у дотриманні мудрого правила -- «Нічого надміру!», про що говорили ще античні мудреці задовго до всесвітньої «технічної революції» [6].

Висновок. Історія світобудови, є безперервний рух. Рух у філософському розумінні - це безперервний процес, вектор якого спрямований з минулого в майбутнє. Вся історія розвитку людства, особливо історія XIX-XX століть, свідчить, що кардинальні зміни в економічній, соціальній і суспільно-політичній сферах життя окремих людей, країн і світового співтовариства в цілому, відбувалися тоді і тільки тоді, коли відбувалися науково-технічні революції (НТР), що приводили до появи нових технологій і не мали аналогів в системі виробництва. Нові економічні, соціальні та й етичні відносини в системі спільноти людей у розвитку цивілізації спостерігалися і з появою технологій, що базуються на парових машинах, і з появою технологій на основі електрики і, нарешті, з появою електронних, інформаційних і атомних технологій. Будь-яка зміна матеріального виробництва, викликана науково-експериментальною і практичною технічною діяльністю веде за собою зміни соціально-політичного життя людей. Не завжди ці зміни відразу видно, а оцінити їх наслідки як позитивні, так і негативні можна тільки після ретельного аналізу. Сама по собі НТР не може бути поганою або хорошою, це суб'єктивні поняття людей. Що добре для однієї групи, то може виявитися протипоказаним іншій. Відкриття робляться людьми і для людей, питання в тому, як вони будуть використовувати дане відкриття. Тому, щоб правильно скористатися плодами НТР, людство повинно перш за все забезпечити духовний прогрес.

Література

1. *Науково-технічний прогрес* : [Електронний ресурс] // – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Науково-технічний_прогрес
2. *Науково-технічна революція* : [Електронний ресурс] // – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Науково-технічна_революція
3. Горохів В.Г., Розін В. М. *Введення в філософію техніки*. - М., 1998
4. Ленк Х. *Роздуми про сучасну техніку*. - М.: Аспект прес, 1999.
5. Добров Г.М. *Наука про науку*. - К., 2000
6. Петрушенко В.Л. *Філософія науки та техніки*. - Львів: «Львівська політехніка», 2000.
7. Чигур Р.Ю. *Інформація та знання як основні ресурси інформаційного суспільства* /Р.Ю.Чигур// *Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах*. - №2(106). – лютий. – Дніпропетровськ, 2014. – С.61-65.
8. Гончарук Т. *Філософія сучасного українця у форматі інноваційного суспільства*/Т.В.Гончарук//*Наукові записки. Сер. Філософія. Острозький національний університет «Острозька академія»*, 2011. – Вип.9.
9. *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія*/Т.В.Гончарук, Н.В.Гнасевич, М.І.Гурик, О.М.Рудакевич, Р.Ю.Чигур, М.Л.Шумка; за ред. професора О.М.Рудакевича. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 256с.